Где су четничке битке против окупатора?

Пише: Милорад Зарубица
недеља, 20 јун 2010 14:57

Од 26. марта до 4. априла 2010. читао сам у „Политици“ фељтон британског историчара Стевана К. Павловића, који је рођен у Београду, студирао на Сорбони итд. Иако ми није било прихватљиво све што пише у фељтону, пожелио сам да прочитам његову књигу „Хитлеров нови антипоредак – Други светски рат у Југославији“ и завршио са читањем осмога маја.

Прије читања био сам изненађен да је овај познати историчар, наше горе лист, могао да на неких 250 страница сажме „Други светски рат у Југославији“, а да је на књизи радио од 1971. до 2006. Био сам пријатно изненађен паролом на корицама „Боље гроб него роб“ коју са узвикивао на демонстрацијама 14. децембра 1940, које је режим у крви угушио. Прво сам прочитао предговор написан у Паризу 13. и 14. јула 2007. и Београду 3. априла 2009, чији завршетак гласи: „Међу најзначајнијим учесницима у овде проучаваним догађајима желео бих да издвојим двојицу – Звонимира Вучковића и Милована Ђиласа – који у својим списима и у разговорима са мном нису изражавали никакву мржњу. Они више нису међу живима. Надам се да немају ништа против да ову књигу посветим њиховој успомени“.

По прочитаној књизи, иако нијесам историчар, стекао сам утисак да је цијењени историчар у овој књизи изневјерио своје звање неравноправним приказивањем догађаја, учесника, посљедица и резултата. Не због непознавања материје или недостатка докумената, већ због класне и политичке острашћености, он је изневјерио углед историчара фалсификовањем историје. Ову своју констатацију покушаћу да потврдим слиједећим најизразитијим наводима из књиге.

У првом поглављу: „Крај Краљевине Југославије, август 1939. – април 1941“ на 25. и 26. страни пише о КПЈ, али је из тог времена прећутао најважнији догађај за историју – Пету земаљску конференцију која је одржана од 19. до 21. октобра 1940. године у Дубрави код Загреба, на којој је од 105 делегата 17 било из Србије. Тада, годину дана од почетка Другог свјетског рата, Партија је имала у својим ћелијама више од 8.000 чланова и у скојевским организацијама око 30.000 чланова, као и велики број симпатизера међу студентима, ђацима, радницима, грађанима и сељацима, који су били спремни да у свако доба пођу у акцију на њен позив, што је био доказ да је КПЈ била потпуно спремна за догађаје које је предвиђала.

На страни 36. аутор пише о слабом одзиву војних обвезника послије пуча 27. марта 1941. и наводи: „Комунистичке антиратне активности имале су исто тако велики утицај ако и не већи: тренутак за борбу ће доћи када Совјетски Савез уђе у рат, јер ће о судбини Балкана одлучивати Русија. а не Енглеска“. Овај цитат је непримјерен, злонамјеран и неистинит. Сигуран сам да је аутору познато да је КПЈ прије 27. марта, када су позивани резервисти, дала директиву да чланови и симпатизери одлазе као обвезници или добровољци у ратне јединице, да су 27. марта руководиоци КПЈ први пут послије 1920. на митинзима подршке пучу позивали народ да брани земљу и да их је мирно први пут слушала полиција, жандармерија и војска, да су, послије 27. марта, распуштени логори и из затвора пуштени комунисти отишли у ратне јединице или као добровољци да бране земљу.

На страни 54. и слиједећим аутор пише неповезано о борбама у Босни 1941. и констатује: „Подстакнути нападом на СССР комунисти су из својих партијских ћелија у Сарајеву и око тузланских рудника на сјеверу почели да организују партизанске јединице, али су амбиције да империјалистички рат претворе у револуцију превазилазиле њихове могућности“... „Из Србије су побуњеницима у помоћ долазили официри југословенске војске, док су оружане групе чиниле избеглице из Босне. Ти официри су прихваћени као краљеви одани војни стручњаци“ итд. итд. Аутор прећуткује догађања која су тада била свима позната и била одлучујућа у збивањима у Другом свјетском рату у Југославији.

У окупираној и рашчереченој Југославији КПЈ је остала једина политичка партија која није ступила у службу или била покорна окупатору. КПЈ није признала подјелу и окупацију. Сјутрадан по потписивању капитулације упутила је проглас народима „да још није све изгубљено“, да се војници не предају и да сакривају оружје. Партијским организацијама наложила је да организују прикупљање и на сигурна мјеста сакривају оружје. Већ у мају војни комитети при партијским руководствима организују партијске ћелије у „припремне оружане групе“, које сачињавају, поред чланова и кандидата Партије, одабрани скојевци и симпатизери добровољци. Са онима који нијесу служили војску организује се обука у руковању оружјем, бојево гађање, бацање бомби и санитетски курсеви са дјевојкама члановима припремних група.

Политбиро ЦК КПЈ на састанку у Београду 4. јула 1941. одазвао се позиву Коминтерне и Стаљина, и комунистичким партијама поробљене Европе да почну оружану борбу заједно с Црвеном армијом и западним савезницима за ослобођење од фашистичко-нацистичког ропства. Одредио је чланове који ће у коју покрајину ту одлуку пренијети и пружити помоћ у организацији напада на колоне, комуникације, мање постаје, према могућностима својих снага. Према тој одлуци акције су почеле 7. јула у Србији и брзо су прерасле у устанак у западној Србији, гдје је створена слободна територија са главним градом Ужицем, која је названа Ужичка партизанска република.

Партизанске јединице су нападале окупаторске - њемачке гарнизоне у сусједним градовима Краљеву, Крагујевцу, Ваљеву, Крушевцу, Чачку, Пожеги и држали их у опсади.

По одлуци Политбироа оружаном борбом у Босни и Херцеговини руководио је ПК, а помоћ им је пружао Светозар Вукмановић-Темпо, члан Политбироа. У исто вријеме почеле су успјешне оружане борбе у Хрватској на територијама насељеним српским живљем, који је био принуђен да се прије устанка организује за оружану одбрану од усташког терора, прогона и покоља. Крајем јуна је и руководство КПЈ Словеније отпочело са оружаним акцијама.

Одлуку о оружаној борби ПК КПЈ за Црну Гору пренио је Милован Ђилас на састанку у Пиперима, гдје је за почетак акције одређена недјеља, 13. јул 1941. године. Тада ПК није знао да окупатор и зеленаши организују на Петровдан 12. јула на Цетињу скупштину на којој су прогласили марионетску Црну Гору. Одлука о оружаној борби пренијета је на МК по срезовима који су на својој територији имали оружане групе организоване по партијским ћелијама у којима је било око 8.000 бораца спремних за акцију. Испаљени први тринаестојулски плотуни на италијанску колону код црногорских слободара примљени су као позив на општи устанак и слили су се у устаничке батаљоне који су били језгро припремних група из којих су именоване и старјешине у батаљонима који су за недјељу дана ослободили Црну Гору, изузев градова Пљевља, Никшић, Подгорица, Цетиње и приморја. Разоружали су италијанске посаде и гарнизоне и жандармеријске станице, успоставили НОО и војне органе на ослобођеним територијама.

Циљ НОП био је ослобођење од окупатора и његових квислинга и колаборациониста, успостављање нове народне власти, федеративног републиканског социјалистичког уређења, збратимљење свих народа и народности у новој Југославији под руководством КПЈ, која је преузела одговорност за остварење циља. За постизање ових циљева позвала је све друштвене слојеве да се укључе у НОП.

У остваривању ових циљева чланови КПЈ имали су задатак да се налазе у првим редовима, да буду узор осталим борцима који су били добровољци. Потребе за исхрану и смјештај рјешаване су на добровољној бази. Свако самовољно узимање најстроже је кажњавано. Народу треба објашњавати циљеве НОБ и позивати га, посебно омладину, да ступа у редове НОП. Овакав рад, нарочито на сеоском подручју много је допринео стицању повјерења и угледу НОП којим је руководила КПЈ, чији се рад у ћелијама и комитентима одвијао у илегали. Најважнији облик рада биле су општенародне или омладинске конференције на којима су сви слободно могли да износе своје мишљење.

На страни 68. аутор пише о пуковнику Драгољубу-Дражи Михаиловићу. Априла 1941. био је помоћник начелника штаба, послије начелник штаба Друге југословенске армије у сјеверној Босни. Сазнавши за капитулацију, са малим бројем пратилаца дошао је у Србију и 13. маја на Равну гору, гдје је имао пријатеље. Није учествовао у пучу 27. марта 1941. Не зна се какве је имао намјере са малом окупљеном групом официра и подофицира (и даље износи претпоставке без доказа) при успостављању везе са групама официра, прављењу мреже, успостављању везе са владом (како кад је није подржао). У првих неколико мјесеци је створио мрежу официра и подофицира који су избјегли хапшење и поузданих људи из државне управе и жандармерије. Нема доказа да је намеравао да организује оружани отпор.

И, изненађујуће, на 70. страни аутор каже: „Главни супарник му је била КПЈ, чије је руководство Тито сазвао у Загребу почетком маја ради консултација“. И поново произвољни и нетачни закључци без доказа.

КПЈ од јула води оружану борбу у свим покрајинама, подиже устанак у Црној Гори, када Њемци и Италијани доводе нове дивизије, цијели демократски свијет који пише о борбама у Југославији одушевљен је НОБ-ом. Први Хитлеров пораз био је послије само дванаестодневног рата у Југославији: морао је да за пет недјеља одложи напад на Совјетски Савез и толико доцније дође до Москве и Лењинграда у хладној руској зими. Други Хитлеров пораз био је отварање новог ратишта у поробљеној Европи.

Павловић на 74. страни констатује да је Тито 19. септембра отишао на састанак с Михаиловићем да га приволи да се прикључи НОБ против које је био. Михаиловић се правда да нема оружја и Тито му даје пушке и муницију из фабрике у Ужицу. Послије овог састанка, да би се разликовали од партизана, Михаиловић формира четничке батаљоне наоружане оружјем добијеним од Тита, који заједно с партизанима учествују у нападу на њемачке гарнизоне.

Тито је 26. и 27. септембра у Столицама одржао војно савјетовање на коме је анализирана тромјесечна НОБ у Југославији и одређене смјернице за даље вођење рата. Тада су донијете одлуке о устројству НОВ. Сви борци, старјешине и припадници НОП на капи носе црвену петокраку изнад тробојке. Уведен је партизански поздрав стиснутом десном пјесницом подигнутом у висини сљепоочнице, поздравља се са „Смрт фашизму“, а на исти начин отпоздравља и каже „Слобода народу“. Ознаке старјешина од десетара до команданта батаљона у висини мишице десне руке на рукаву одјеће.

Преименован је ГШ у Врховни штаб (ВШ) и штабови у покрајинама у ГШ. Све одлуке одмах су пренесене и спроведене у покрајинама и имале су велики значај за учвршћење НОВ и НОП на цијелој територији Југославије.

Други састанак Тита са Михаиловићем одржан је 26. октобра на коме је постигнута сагласност о спорним питањима између партизанских и четничких команданата батаљона гдје су водили заједничке борбе.

Њемачка обавјештајна служба је будно пратила Михаиловићево организовање и преговоре и ступање у заједничку борбу с партизанима и тражили су од Недића да преговара с Михаиловићем. Недић је Михаиловићу предложио „легализацију“ четника по угледу на Пећанчеве четнике на југу Србије који обезбјеђују комуникације, за шта добијају логистику и плату: „што би значило крај одмазде и снабдевање оружјем за борбу против комуниста“ (стр. 79).

Иако Павловић каже да овај предлог Михаиловић није прихватио, то демантују Михаиловићеви слиједећи потези које је записао Павловић. Михаиловић се 11. новембра у Дивцима састао са шефом њемачке војне обавјештајне службе у Београду (стр. 80) пошто су четници 1. новембра напали слеђа партизанске јединице које су водиле борбе са Њемцима.

На истој страни пише „да је 2.000-3.000 његових људи ступило у редове нових помоћних „легализованих“ четничких одреда које је формирао Недић да одржавају ред“... „Легализација је имала своје предности. Недић је добио више бораца за борбу против преосталих партизана. Делу Михаиловићевих четника омогућено је да преживе зиму са минималном платом и алибијем који им је обезбедила Недићева власт“. Наведени број четника који су преко Недића ступили у службу Њемаца - то је број Михаиловићевих четника које је тада имао под командом у Србији.

Михаиловић је чин бригадног генерала добио у децембру 1941, пошто је послије преговора са Титом лажно обавијестио Симовића, предсједника владе у Лондону, да је под својом командом објединио четнике и партизане. У ствари, постао је генерал без војске, јер је четнике предао у службу Њемцима, што му није сметало да од краља брзометно добије други чин генерала јануара 1942. и трећи чин генерала армије у јуну 1942. године, када је командовао црногорским четницима у Трећој непријатељској офанзиви, када су заједно са Италијанима приморали партизанске јединице да напусте

Црну Гору, Санџак и Херцеговину.

То је тешка година на свим савезничким ратиштима и у штампи опширно пишу о борбама у Југославији која је тада представљена зоном енглеских интереса. Влада с краљем у Лондону жели по сваку цијену да НОП стави под своју контролу и преузме главну улогу од КПЈ и руског утицаја. Улаже сав свој углед да би повећала утицај Михаиловића и уз генералске чинове краљ смјењује Симовићеву владу и формира нову. Даје мандат Слободану Јовановићу у коју он поставља Михаиловића за министра војске и морнарице и краља за начелника Врховне команде и команданта ЈВО. Каква преко ноћи сва признања и звања ради политичких потреба без стварних заслуга и успјеха само да би се државним легитимитетом присвојили велики ратни успјеси НОВ против фашизма и нацизма у поробљеној Европи. Михаиловић се размахује добијеним звањима и државним легитимитетом на основу у Србији „легализованих“ четника у служби окупатора. Шаље изасланике у све покрајине са упутствима тамошњим официрима, који су остали одани предратном режиму, да се повежу са окупатором и на својим територијама формирају четничке јединице којима Михаиловић даје легитимитет ЈВО, с правом мобилизације свих војних обвезника који су се прије рата били заклели краљу на верност. Ова организовања имала су велики успјех у италијанској окупационој зони која је била скоро 40% југословенске територије (Црна Гора, Далмација, велики дио територије Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније), чији ратни циљеви и амбиције нијесу били исти са Хитлеровим. По овим упутствима и датим овлаштењима, без непосредног командног увида и утицаја, на наведеним територијама брзо се формира бројна ЈВО од Михаиловића именованих и самозваних четничких војвода, који су, у служби окупатора, као и у Србији, и на овим територијама починили исте злочине над народом под изговором истребљења комуниста и припадника НОП. Сами или у садејству с окупатором борили су се против НОВ у одбрани окупиране територије, окупаторских посада и гарнизона или заједно са окупаторским јединицама потискивали НОВ са слободних територија.

Под насловом „Црна Гора под италијанском влашћу“ Павловић на 88. страни пише: „Италијанска Црна Гора била је мртворођенче. Њено проглашење довело је до општег устанка“... „Комунисти су одмах ступили у акцију. У селима су се окупили кршни мушкарци“, локална жандармерија им се придружила. Официри заузели командна места“... „Као главни команданти наметнули су се пуковник Бајо Станишић, који се вратио из Херцеговине, мајор Ђорђије Лошић, који је успео да избегне хапшење у Словенији и капетан Павле Ђуришић“.

Стручно смишљена лаж о спонтаности устанка сељака предвођених баш оним официрима који су послије по упутствима Михаиловића у Црној Гори организовали четничку организацију у служби италијанског окупатора да се за наднице и логистику

бори против НОП организованог и припремљеног још од априла. Аутор намјерно не пише познату му истину о улози и раду КПЈ у устанку и цијелом Другом свјетском рату, по девизи да „се оно што није записано није ни догодило“. Зато не наводи датуме значајних догађаја, имена значајних личности и команданата формираних НОП јединица, дивизија, корпуса, а пише о Михаиловићу и његовим намјерама, везама и личностима без историјског доказа, или о окупатору и квислиншким покретима, војскама и личностима, тежећи да све стави у исту раван. У рату се зна ко су зарађене стране, а ко савезници. То зна и аутор, али не жели то да каже због Михаиловића.

Овдје ћу навести неке важне догађаје које је аутор прећутао. За руковођење НОП ПК се прогласио Врховном командом и Милована Ђиласа одредио за команданта, а генералштабног капетана Арса Јовановића за начелника. Доцније је ВК преименована у Главни штаб. Војни савјетник је био пуковник Саво Оровић, а генералштабни капетан Велимир Терзић. Старјешине свих територијалних јединица именовали су МК од оданих активних и резервних официра и подофицира. У устанку су учествовали и официри и службеници који нијесу били за устанак, али нијесу хтјели или нијесу смјели да се издвоје од осталих мјештана. У устанку су масовне јединице са пушкама и пушкомитраљезима на јуриш разоружавале непријатељске посаде и жандармеријске станице, заузимале и градове које Италијани нијесу сувише ни бранили и дошли до значајног наоружања, муниције, опреме и хране.

Сасвим је била друкчија ситуација када су италијанске дивизије дошле да поврате ослобођену територију, коју туку артиљеријом, у претходници тенкови, за њима моторизована пјешадија, праћени авијацијом. Руководиоци устанка одлучили су да се устаничким батаљонима не може супротставити таквој оружаној сили, па су их распустили. Борци нека склањају породице, мал и имовину даље од комуникација у планине док не прође италијански напад на ослобођене територије. Они који нијесу учествовали у устанку и који су били против, дочекују Италијане сољу и хлебом окривљујући за устанак комунисте који су побјегли у планине. Показују куће истакнутијих комуниста које Италијани пале. Припадници припремних група и руководиоци са заробљеним ратним плијеном организовано су се повукли у планине и по наређењу ВК од њих се формирају герилски одреди који ће да врше акције када се за то створе услови по одласку већих италијанских јединица.

Половином октобра италијанске јединице, поучене устанком, повлаче се у градове. Напуштају шавнички срез и велики планински простор у другим сјеверним срезовима на којима НОП под руководством КПЈ обнавља устаничке територијалне батаљоне које по срезовима обједињују штабови НОП одреда, НОО и друштвено-политичке организације под руководством МК.

Почетком новембра стигло је наређење ВШ ГШ Црне Горе да пошаље у Србију одред од око 3.000 бораца. Главнина одреда се крајем новембра прикупила на територији Жабљачке општине да, пошто се ВШ са јединицама повукао из Србије, ослободи град Пљевља у коме се налазила ојачана италијанска дивизија „“Пустерија“ која се раније утврдила и припремила за одбрану, јер се из цијеле Црне Горе није могао довести одред од преко 3.000 бораца за напад, а да непријатељ за то не дозна. У напад се пошло са општим јуришем као главним оружјем „срца у јунака“. Уочи 1. децембра 1941. непријатељска је одбрана пробијена из три правца и три батаљона су ушла у град. Али, у сваком погледу надмоћни непријатељ успио је да се одбрани и послије цјелодневне борбе батаљони су били приморани да се из града повуку уз велике губитке. У историју Другог свјетског рата Пљеваљска битка била је уписана као највећа у 1941. години у поробљеној Европи.

Аутор само региструје да је ВШ са батаљонима с којима се повукао из Србије у Санџаку на ослобођеној територији 22. децембра у Рудом формирао Прву пролетерску НО бригаду и не помиње да је у источној Босни поново ослободио велику територију са сједиштем у Фочи, која је названа Фочанска партизанска република и повезала се са слободном територијом у Санџаку, Херцеговини и Црној Гори. Тада је са сједиштем у Жабљаку на територији шавничког среза и планинских дијелова сусједних срезова: пљеваљског, бјелопољског, колашинског и никшићког створена велика слободна територија названа Дурмиторска партизанска република, повезана са Фочанском, гдје се налазио ВШ.

Ово стање почетком 1942. године задавало је велику бригу прво италијанском, па њемачком окупатору и Михаиловићу са његовом амбицијом да по узору у Србији формира ЈВО и у Црној Гори. Са писменим упутствима, именовањима и додјелом војводског звања капетан Павле Ђуришић добија од Михаиловића задатак да у Санџаку и сјеверној Црној Гори формира лимско-санџачке четничке одреде. У осталим дијеловима то су чинили мајор Ђорђије Лошић и пуковник Бајо Станишић. Доцније је за Црну Гору Дража Михаиловић именовао за команданта генерала Блажа Ђукановића.

На овом задатку био је најуспјешнији Ђуришић кога са радошћу прихватају забринути Италијани, јер ће тако током зиме одржавати везу између својих гарнизона. Са Ђуришићем потписују споразум, дају плату за четнике, наоружање и логистику да на својој територији униште партизане и НОП. Такве споразуме су потписали за своје територије Лошић и Станишић. Ђуришић се на добијеном задатку брзо доказао уништењем илегалаца у Лубницама и заробљавањем партизанског батаљона на Краљевским Барама, гдје је стријељао руководиоце и чланове КПЈ и са осталим везаним

борцима побједнички ушао у Колашин у фебруару 1942. Колашин су му Италијани уступили као награду за четничку престоницу у којој оснива затвор кроз који је за вријеме његове власти прошло око 2.000 партизанских припадника и симпатизера НОП и од војног суда у име краља око 200 на смрт осуђено и на Брези стријељано, а остали су изручени Италијанима у логор у Бару.

Ђуришић је сјутрадан по уласку у Колашин уз Липово у правцу Сињајевине усмјерио четничке батаљоне и тако угрозио слободну територију Дурмиторске партизанске републике за чију одбрану ГШ формира Штаб сињајевинског сектора под чијом командом батаљони свих црногорских партизанских одреда, само из Дурмиторског пет батаљона и Први црногорски батаљон Прве пролетерске бригаде, све до краја априла 1942. воде борбе у најтежим зимским условима у планини под дубоким снијегом, без смјештаја, слабо обучени, гладни и без муниције са Ђуришићевим батаљонима од Италијана добро наоружаним, обученим, добро смјештеним, храњеним и плаћеним. И у мају почиње Трећа италијанска офанзива на све слободне партизанске територије са задатком опкољавања и уништења НОВ и ВШ.

Тито је 21. маја на војном савјетовању код Жабљака донио одлуку да НОВ са болницом напусти исцрпљену територију Санџака, Црне Горе и Херцеговине и да се кроз источну Босну пробије у западну Босну, гдје су услови за НОП повољнији, да се од санџачких и црногорских батаљона формирају нове бригаде, а да на територијама Санџака, Црне Горе и Херцеговине остану територијалне партијске организације и мали број бораца који ће из илегалства у народу ширити истину о НОП, а у повољним приликама изводити акције и стварати услове за повратак НОВ.

ВШ је у повлачењу с болницом у тешким одбрамбеним борбама у покрету, поред ранијих Прве и Друге пролетерске бригаде коју је формирао 1. марта од батаљона из Србије, формирао и Трећу санџачку, Четврту и Пету црногорску НОУ бригаду, које су доцније добиле назив Пролетерска. ВШ уз велике губитке у тешким борбама са окупатором, четницима, усташама и другим квислиншким војскама са групом бригада успјева да се пробије у западну Босну – Босанску крајину, гдје су са одушевљењем дочекани од народа и у другој половини 1942. ослобођена је до тада највећа територија на којој су се формирали ВШ, велики број нових бригада, пет дивизија, Први хрватски и Први босански корпус, велики број партизанских одреда и других војних установа, НОО и других органа народне власти и друштвено-политичких организација. Овим су створени услови да се у Бихаћу 29. новембра 1942. године одржи прво засједање АВНОЈ-а као највећег државног органа будуће нове Југославије.

На страни 104. аутор пише да је Михаиловић: „почетком маја отишао у Санџак и одатле у северну Црну Гору, заједно са својим штабом, али без војске“. Аутор овдје прећуткује да је Михаиловић крајем маја на дурмиторском подручју из села Тепаца преко радио станице координирао борбе четника у Трећој непријатељској офанзиви и по одступању НОВ у источну Босну 13. јула 1942. у Автовцу у Зимоњића кули одржао састанак четничких команданата: мајора Бећевића, Добросава Јевђевића, Илије Трифуновића Бирчанина, Павла Ђуришића и Баја Станишића на којем им је одао признање на успјешно извршеном задатку и дао им упутства на основу искуства из Србије како су „легализовани“ четници истребили партизане и припаднике и симпатизере НОП на од окупатора уступљеним територијама. Послије састанка вратио се на одмор у највише планинско село Босочу изнад Жабљака испод Дурмитора и послије прешао у Горње Липово испод Сињајевине близу Колашина, тада четничке престонице, у којем је власт вршио и командовао Михаиловићев војвода Ђуришић, гдје са штабом и енглеском мисијом остаје до маја 1943. Доцније су му дошли и политичари Драгиша Васић и Мољевић. Зиму су провели на италијанском требовању, у планирању истребљивања муслиманског живља са територија под њиховом влашћу у Санџаку и источној Босни и Херцеговини и заједно са Италијанима о спровођењу операција, које је по Хитлеровој директиви 47 од 28. децембра 1942. планирао генерал Лер, названих „Вајс 1“, „Вајс 2“ и „Шварц“. Ове четничке планове аутор је навео као амбиције под шифром „Марш на Босну“, који је требало да почне 5. јануара 1943. и за чије је извршење био задужен мајор Захарије Остојић. То се поклапа са почетком Леровог плана по наређењу Хитлера „да једном засвагда заведе ред“ о чему је писао и аутор на свој начин на страни 165. и 166.

Аутор на страни 162 каже да се у децембру 1942. у Михаиловићев штаб спустио пуковник С.В. Бејли и да му је саопштио „да инвазија предстоји и да партизане треба уништити“. Ово није тачно, пуковник Бејли се спустио почетком октобра на Сињајевину код штала Зековића, када је четнички батаљон, који је обезбјеђивао спуштање, починио нечувене злочине над сељацима села Тимора, које су оптужили да су покрали падобранима бацани материјал. Сељака Саву Ћетковића, поред свих мучења током цијеле ноћи да то призна, најпослије су живога пекли на ражњу. Горњим наводом аутор је покушао да прикаже да је Михаиловић упутство за уништење партизана добио од Енглеза.

На страни 121. аутор жели да једном локалном политичком скупу да југословенски значај, гдје пише: „Да се на одговарајући начин обележи Први децембар – Дан југословенског уједињења. Скуп младих четника у селу Шаховићи близу Бијелог Поља, уз присуство знатног броја наставника, новинара, правника и других „интелектуалаца“ из мањих градова, углавном из Ђуришићевих и Станишићевих јединица. Међу присутнима били су припадници Ђукановићевог и Михаиловићевог штаба, али је скупом у потпуности доминирао Ђуришић“... „Полазна тачка резолуције било је поновно успостављање југословенске монархије после рата уз привремену четничку диктатуру“... „Резолуција из Шаховића се од тада сматра као нека врста четничког „вјерују“ (резолуцију је написао

Мољевић). Одређени од команданата „млади четници“ довезени су италијанским камионима и са италијанским брашњеником у село Шаховићи под контролом италијанског гарнизона у Бијелом Пољу. Донесена је резолуција која се и даље за Михаиловићеве четнике сматра „вјерују“. Тужно је да се четничко „вјерују“ промовише на тако недоличној конференцији за Михаиловића и аутора који јој даје историјски значај.

Ђуришић је у јануару 1943. у бјелопољском срезу спалио 35 села са муслиманским живљем, убио 400 бораца и око 1.000 стараца, жена и дјеце. Од 5. до 7. фебруара извршио је стравичан масакр муслиманског живља у срезовима: пљеваљском, чајничком и фочанском. Дражи Михаиловићу у извјештају дословно пише: „Сва муслиманска села у три поменута среза потпуно су спаљена, да ниједан дом није остао читав. Убијено је око 1.200 бораца и до 8.000 осталих стараца, жена и дјеце“. У то вријеме четничке војводе у Херцеговини починили су још и више злочина над муслиманским живљем по Михаиловићевом упутству да ове територије очисте од муслимана-Турака. Аутор у књизи не пише који се злочин убраја у геноцид.

На страни 168. пише: „Крајем фебруара на херцеговачким брдима изнад Неретве између Мостара и Калиновика окупило се 15.000 четника да дочекају партизане ... „Мобилизацију је у својству министра војске наредио Михаиловић“ ... „После крваве битке која је беснила од 27. фебруара до 7. марта партизани су се пробили“... „Михаиловић је одлучио да лично дође и преузме команду не би ли спасао ситуацију“. Аутор не жели да констатује да, према Леровом плану, Италијани у садејству четника и усташа, нијесу могли да зауставе наступање групе дивизија НОВ са болницом под командом ВШ и Михаиловића су хитно довели да преузме команду над четницима “не би ли спасили ситуацију“.

На страни 173. пише: „Послије 20. априла Михаиловић је поново био у Липову и намеравао да се врати у Србију“... „Немци су 14. маја тенковима ушли у Колашин, заробили су и разоружали Ђуришића и око 2.000 његових бораца. Упркос опсежним потрагама, Михаиловић, његов штаб и британска мисија успели су да уз помоћ јединица ЈВО из Србије прођу кроз Санџак и 24. маја су се поново нашли на планини Копаонику у западној Србији“. Аутор не жели да каже истину: да је послије неуспјешног командовања четницима (ЈВО) на Неретви, гдје су их по прелазу Неретве партизани потукли до ногу, а остатак се разбјежао кућама, Михаиловић добјежао у Липово, да Лер поражене Италијане и разбијене четнике у које је изгубио повјерење није обавијестио о почетку операције „Шварц“ и да је четнике разоружао, а Михаиловић, послије једногодишњег боравка у Црној Гори, без војске, како је и дошао, побјегао у Србију, што не доликује команданту ЈВО.

Тито је у рату био са НОВ, биткама и операцијама командовао и у бици на Сутјесци рањен.

На страни 206. аутор пише: „Наслеђивање италијанског наоружања имало је велики морални значај за Титов покрет“. Изненађујуће је да у књизи „Други светски рат у Југославији“ нема одговарајућег коментара капитулације Италије, која је под окупацијом држала 40% Југославије. Аутор злонамјерно каже да је Титов покрет наслиједио италијанско наоружање. Истина је да су брзим дејством корпуси и дивизије НОВ претекли Њемце у разоружавању италијанске Друге армије која се налазила на територији Југославије и тим путем дошли до велике количине наоружања, опреме и хране значајне за даље вођење рата и стварање нове слободне територије.

На страни 215. и слиједећим аутор каже да је 29. новембра 1943. године одржано у Јајцу друго засједање АВНОЈ-а и на свој начин опширно коментарише одлуке и даље пише да су ВШ и Национални комитет принуђени да напусте Јајце 7. јануара 1944. и доцније се упуте у Дрвар. У Дрвару су остали више од четири мјесеца. Ту се спустила совјетска војна мисија, а енглеској мисији се придружио Черчилов син Рандолф и амерички изасланик за везу. Черчил је 17. маја обавјестио Тита да је краљ распустио Пурићеву владу, чији је члан био Михаиловић. За новог предсједника владе одредио је Ивана Шубашића.

Пошто су Њемци знали да се у Дрвару налази ВШ и Национални комитет са савезничким војним мисијама, у Грчкој су више мјесеци припремали ваздушни десант на Дрвар да униште руководство НОП. Десант је извршен у зору 25. маја 1944. године, када су се у Дрвару спремали да прославе Титов рођендан. Ово је био први њемачки неуспјешан десант ове врсте. Послије десанта савезници су Титу предложили да ради безбједности са ВШ нађе сигурно мјесто. И он се одлучио за острво Вис које је обезбјеђивала енглеска морнарица и ваздухопловство, гдје је на миру могао да планира ослобађање неослобођених територија, посебно Србије и води преговоре са Шубашићем.

Тито се састао са Черчилом у августу у Италији и послије је на Вису са Шубашићем потписао споразум 16. августа. „Шубашић је признао АВНОЈ за легитимну власт на територији Југославије, а НОВ за јединице легитимне борбене снаге“ (страна 223).

На страни 232. пише: „Краљ је 28. августа 1944. потписао указ којим је Михаиловића смењио са положаја начелника Штаба Врховне команде у окупираној Југославији.“ На

230. страни пише да су се 20. августа састали Михаиловић и Недић, да је Недић понудио од Немаца оружје и да стави своју СДС под Михаиловићеву команду за формирање „српске војске од 50.000 бораца коју би чинили сви они који се боре против комуниста“, с тим да Михаиловић буде заступљен у Недићевој влади. О томе су 22. августа обавестили Хитлера, који је читаву ту замисао одмах одбацио.

На страни 232. пише: „Савезници су дали пуну подршку Титу у новом покушају крајем јула да продре у Србију, у коме су учествовале три најбоље дивизије НОВ“... „Под окриљем операције „Ратвик“ партизани су поново пренели грађански рат у Србију“. Распамећујуће писање угледног историчара у времену када снаге свих савезника улажу напоре да поразе Њемачку. У том подухвату НОВ има задатак да ослободи Србију и повеже се са Црвеном армијом. Назива то „поново преношење грађанског рата у Србију“ када у вријеме ових борби за ослобођење Србије њемачка окупациона команда и Хитлер одбацују Недићеву и Михаиловићеву понуду за заједничку борбу. У дужем опису, о ослобођењу Србије, коментарише рад свих учесника, првенствено Михаиловића, Недића, Њемаца, савезника, али најмање простора даје најважнијем учеснику НОВ, нигдје не приказује ослобођење градова.

Пошто се Црвена армија незадрживо преко Румуније приближавала нашим границама, Тито је 18. септембра са Виса совјетским авионом отишао у штаб Црвене армије у Румунији да усклади даље операције. Одатле је отишао у Москву да од Стаљина тражи наоружање и опрему за НОВ. У Москви је 29. септембра објављено да је ВШ југословенске НОВ одобрио захтјев Совјетске ВК да совјетске трупе уђу на југословенску територију. Стаљин је одобрио наоружање и опрему Титу за 12 пјешадијских дивизија, која је упућена преко Румуније. Тито се из Москве вратио у штаб маршала Толбухина у Темишвару, гдје је, по препоруци Стаљина, Димитрову дао одобрење да и бугарска армија преко југословенске територије узме учешћа у рату против њемачког Рајха.

На страни 238. пише: „Београд је ослобођен 20. октобра 1944. године након недељу дана борбе у којој је погинуо велики број људи“... „Пошто су га савезници и његов краљ напустили, Михаиловићев покрет, након што се у повлачењу борио против Немаца и био нападан од стране партизана, Совјета и бугарских трупа, распао се, а Михаиловић се повукао из Србије.“

Аутору су сви подаци о губицима у бици за Београд спорни и не наводи учеснике у бици за главни град Југославије. Али, наводи да нема ниједног доказа зашто се Михаиловић борио у повлачењу против Њемаца и зашто би га нападали сви који су се борили против Њемаца (партизани, Совјети и бугарске трупе). Михаиловићев се покрет распао заједно

са свима који су били у служби Њемаца. Србију су тада напустили сви који су у служби окупатора чинили злочине над својим народом, бјежећи од народног суда. То није случај само у Србији, тако је било и у свим покрајинама и градовима. Они нијесу бјежали од НОВ, већ због злочина, знајући да ће народ тражити да им се суди. Недић је побјегао 9. октобра са владом у Аустрију, Љотић у Словенију, а остали како су знали и умјели прије или заједно са Њемцима. Из Хрватске Павелић са владом и усташком војном преко Словеније у Аустрију до Блајбурга, потом сам Павелић у Аргентину. Из Словеније Рупник са сарадницима и бискупом Рожманом са свјештенством. Из Црне Горе организовано су побјегли сви који су чинили злочине и који нијесу хтјели да прихвате комунистичку власт, којима су четници прво говорили да ће у рату Хитлер бити побједник, послије да западни савезници у Југославији комунистима неће дати власт, предвођени владиком и Михаиловићевим војводом Ђуришићем кога су Њемци ослободили да би организовао заштитни корпус. Ђуришић је успео да организује само гвоздени пук који је НОВ уништио на Крнову. Он је стао на чело избјегличке колоне из Црне Горе која се потуцала испред њемачке војске кроз Босну, Хрватску и без вође невелики број је дошао до Зиданог Моста у Словенији.

Њемци су по ослобођењу Београда и преласка преко Саве успоставили одбрамбени фронт дуж Драве, у Срему између Дунава и Саве и даље преко Босне до Јадранског мора. Задатак је био да се по сваку цијену брани до извлачења око 400.000 Њемаца који су се налазили на југословенској територији јужно од фронта који је назван Сремски. Осим на овом фронту, борбе су вођене истовремено и са њемачким армијама јужно од овог фронта. Њемци су трпели велике губитке у повлачењу. Били су принуђени да се повлаче слабим комуникацијама преко Косова, Санџака и Босне. Под сталним бомбардовањем савезничке авијације, 19. децембра 1944. ослобођена је Подгорица, а 6. априла 1945. Сарајево. О овим тешким борбама против у повлачењу велике њемачке оружане силе аутор пише у ранијем стилу, чак каже: „Немци су се повлачили без тешкоћа“. Само да би прећутао успјехе НОВ. Не наводи вријеме, ко је ослободио, са каквим губицима територије Косова, Санџака, Црне Горе, Херцеговине, Босне, Хрватске и Словеније, ко је и када пробио Сремски фронт и незадрживо гонио њемачку армију до Трста и јужне Аустрије и не подсјећа на наступање српских армија послије пробоја Солунског фронта, већ каже да је пробијање Сремског фронта било непотребно страдање мобилисаних војних обвезника из Србије, да је то требало препустити Црвеној армији која је у крвавим борбама гонила Хитлерове армије од Москве, Лењинграда и Стаљинграда до Беча и Берлина. Аутору је у писању била главна брига да у ово вријеме укаже на присуство Михаиловићевих четника иако ни за ниједну ратујућу страну више нијесу представљали војску, већ лутајуће скупине у међупростору.

На страни 264. пише: „Он је 13. априла 1945. са својим преосталим присталицама (за које се процењује да их је било између 8.000 до 12.000) кренуо из северне Босне на две стотине осамдесет километара дуг марш натраг у Србију да започне све поново као априла 1941“. То су биле само пусте жеље. Стварност је била друкчија: Дрину је прешао

„са шачицом својих људи, успевао је да прелази с планине на планину“... „Ухваћен је у клопку и рањен, коначно је марта 1946. заробљен“ (стр.265).

Какав почетак у рату, такав и крај.

Пошто је аутор прећутао или само регистровао најважније догађаје и ко је и гдје водио завршне борбе у ослобођењу, навешћу слиједеће чињенице.

Наредбом врховног команданта, маршала Југославије Јосипа Броза Тита од 1. јануара 1945. формиране су Прва армија под командом генерал лајтнанта Пека Дапчевића, пуковника Мијалка Тодоровића и генерал мајора Милутина Мораче, Друга армија под командом генерал лајтнанта Коче Поповића, пуковника Блажа Ломпара и генерал мајора Љуба Вукчевића и Трећа армија под командом генерал лајтнанта Косте Нађа, пуковника Бранка Петричевића и пуковника Вукашина Суботића. Другог марта 1945. формирана је Четврта армија под командом генерал лајтнанта Петра Драпшина, пуковника Бошка Шиљеговића и генерал мајора Павла Јакшића.

Наредбом од 1. марта преименована је НОВЈ у Југословенску армију и ВШ у Генералштаб ЈА. За начелника је именован генерал лајтнант Арсо Јовановић, за помоћнике генерал лајтнант Велимир Терзић и Михајло Апостолски.

На војном савјетовању у Београду од 26. фебруара до 2. марта донети су планови по фазама и дати задаци за вођење операција армијама, корпусима, дивизијама и осталим јединицама ЈА за ослобођење територија и у офанзивним дејствима уништавање немачких армија у повлачењу.

У том времену су се формирали и највиши државни органи према споразуму Тито-Шубашић. Пошто је краљ Петар ИИ Карађорђевић 3. марта именовао Намјесништво од угледних личности: др Срђана Будисављевића, др Анта Мандића и инж. Душана Срнеца, у Београд је 5. марта дошао Шубашић са владом и Намјесништву поднијео оставку. Намјесништво је 6. марта Титу поверило мандат да састави владу. Тито је 7. марта објавио састав привремене владе Демократске Федеративне Југославије формиране спајањем НКОЈ и краљевске Шубашићеве владе: предсједник и министар народне одбране и врховни командант ЈА Јосип Броз Тито, министар иностраних

послова др Иван Шубашић, потпредсједници Едвард Кардељ и Милан Грол. Исто дана владу су указом потврдили Предсједништво АВНОЈ-а и краљевско Намјесништво. Задатак владе био је да по ослобођењу земље припреми и спроведе демократске изборе за Уставотворну народну скупштину која треба да донесе устав којим ће се одредити државно уређење Југославије. Владу су признали и савезници, 12. марта је у Београд дошао амбасадор Велике Британије Рајф Стивенсон, 24. марта амбасадор Совјетског Савеза Иван Солчонков и крајем марта САД су именовале за амбасадора Ричарда Петерсона. Тиме су највиши југословенски државни органи признати у свијету.

Југославија у априлу 1945. конституисана са легитимним државним органима и са реорганизованом НОВ у ЈА могла је да мобилише све ресурсе са ослобођене територије за ослобађање још неослобођених. Са око 700.000 бораца у ЈА, поред личног наоружања: 1.152 топа, 3.634 минобацача, 103 тенка, 10 оклопних оруђа, 19.974 пушкомитраљеза, 256 авиона и 251 пловилом. Тада је ЈА била по јачини четврта послије Црвене армије, америчке и британске армије. Француска, као пета, није имала самосталан фронт.

ЈА је од 20. марта до 15. маја 1945. извела општу офанзиву за коначно ослобођење. Пробијен је Сремски фронт и линија немачке одбране и вођене су операције по плану на одређеним правцима, по фазама и динамиком у зонама одговорности 1, 2, 3. и 4. армије, руковођени Генералштабом по одлукама врховног команданта Тита. Поред ослобођења одређених територија, задатак је био и наношење што већих губитака немачким армијама у повлачењу са југа. Уз садејство свих јединица и родова и са савезницима, уз изванредне напоре организовања, постављени задаци су извршени. Првог маја је ослобођена Постојна, 3. маја Ријека и Трст, 8. маја Љубљана, 7. маја Карловац и 8. маја Загреб.

Хитлер је 29. априла извршио самоубиство и 9. маја 1945. у Берлину је потписао безусловну капитулацију Њемачке фелдмаршал Вилхелм Кајтел, начелник штаба Врховне команде њемачких оружаних снага. У име савезника овај акт су потписали маршал Црвене армије Георгиј Жуков, маршал британске авијације Артур Тедер, а у име САД генерал Карл Спас. Кајтел је издао наредбу о капитулацији и наредио да се на свим фронтовима обуставе борбе.

Ову наредбу су извршили њемачки команданти на свим фронтовима изузев на југословенском фронту. Генерал пуковник Александер Лер. командант Групе армија Е, која се налазила на сјеверу Словеније, намјеравао је да се под борбом пробије у Аустрију и капитулира пред савезницима. Тако су продужене операције на фронту ЈА и послије

капитулације, све до 15. маја 1945. Задатак 1, 2. и 3. армије био је: стезање и затварање обруча око групе армија Е са квислинзима и колаборационистима и њихово заробљавање. Потпуним окружењем на узаном простору, концентричним нападом са свих страна непријатељ је претрпео велике губитке и морао је да се преда. Заробљен је штаб групе армија Е са командантом Лером, штабови 15, 21, 91 и 97. армијског корпуса, заробљени су 22, 41, 181, 237. пешадијска дивизија, 104. ловачка, 188. брдска, Седма СС дивизија „Принц Еуген“, 11. пољско ваздухопловство, остаци 369, 373, 392. легионарских дивизија, дијелови 1. и 2. козачке коњичке дивизије и 438. дивизије специјалне намјене.

На југословенском ратишту од јула 1941. до 15. маја 1945. узело је учешћа близу 2.500.000 наоружаних људи. Од тог броја у окупаторским и квислиншким-колаборационистичким јединицама и организацијама погинуло је око 450.000 и оружаним јединицама НОВ и НОП 305.000, што укупно износи 755.000 људи. У наведеном времену, на овом ратишту било је ангажовано 125 непријатељских дивизија, 55 њемачких, 30 италијанских, 13 бугарских, седам мађарских и 20 квислиншких.

НОВЈ, односно ЈА часно је извршила свој задатак, водила је више од 50 великих операција, неколико стотина бојева и више хиљада борби и других акција; избацила је из строја око милион неријатељских војника, око 450.000 је погинуло и око 550.000 рањено.

Једино је југословенски антифашистички покрет (НП) под вођством КПЈ израстао у моћну оружану НОВ-ЈА способну за вођење крупних ратних операција. НОП је дао и велики морално-политички допринос укупној побједи над фашизмом и нацизмом. Подстицао је оружану борбу у Албанији, Грчкој, Италији и Бугарској. На крају рата 15. маја у саставу ЈА били су: четири армије, шест корпуса, 59 дивизија, 261 бригада, 10 пукова, три партизанска одреда и комплетна позадина, укупно око 800.000 бораца и руководилаца, којима су командовала 63 генерала са врховним командантом, маршалом Јосипом Брозом Титом на челу. Наведени подаци о јединицама, руководиоцима и бројном стању узети су из фељтона „Политике“ „65 година од завршне офанзиве ЈА“ Младенка Цолића, објављеног од 1. до 18. маја 2010.

Позивам цијењеног историчара Стевана К. Павловића, аутора књиге „Хитлеров нови антипоредак, Други светски рат у Југославији“, крунског свједока, демократске власти у Србији још од 2000. године, која ревидира историју и доноси закон о изједначавању НОП и НОВ, који су под руководством КПЈ и Тита у Југославији водили ослободилачки рат, са четничким покретом под вођством Драгољуба Михаиловића којег је краљ у једној години унапредио у три генералска чина, именовао у избјегличкој влади за министра војске и морнарице, начелника Врховне команде и команданта ЈВО, а затим смијенио са свих

наведених функција због сарадње са окупатором и што су четничке јединице као ЈВО, под његовом командом и од њега именованих војвода, ратовале као квислиншке јединице, да наведе: операције, битке, бојеве и акције против окупатора Југославије ради упоређивања са оним које је водила НОВ, а што је аутор прећутао у књизи.

Пошто сам прочитао књигу, схватио сам да је аутору било довољно 250 страна, да би Михаиловића приказао као антифашистичког борца и да књига није добила на вредности тиме што је аутор посвећује и Миловану Ђиласу.